

Приходько О.Ю.

Придунайська філія Міжрегіональної Академії Управління Персоналом, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка задачі. Проблема забезпечення сталого розвитку економіки регіонів та України загалом визначає основні напрямки державної політики на регіональному рівні, а саме збереження і розвиток науково-технічного, технологічного і виробничого потенціалу та випереджаючого зростання виробництва наукоємної продукції. Інноваційний потенціал та його ефективне використання стає ключовим джерелом досягнення конкурентних переваг регіону.

Головну роль у підвищенні інноваційної активності відіграють вибір та реалізація певної стратегії інноваційного розвитку, ступінь забезпеченості різними ресурсами в інноваційній сфері, якість інноваційного менеджменту. Рівень інноваційної активності економіки в регіоні безпосередньо пов'язаний з ефективністю інноваційної політики в країні та її регіонах, є практичною реалізацією єдиної загальнодержавної стратегії формування національної інноваційної системи, що містить необхідні законодавчі, інституціональні, фінансово-бюджетні та інші складові, із створенням і підтримкою національної та регіональної інноваційної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування і розвитку регіональної політики, подолання її проблемності, а також визнання пріоритетного розвитку сфери інноваційної діяльності розглядаються у працях Л. Гришиної, М. Волосюк, В. Денисюк, Л.І. Федулової, М. Корозіна [3-6]. Ключовим аспектом цих робіт є організаційно-економічні та методологічні пропозиції з підвищення ефективності інноваційної діяльності регіонів. Але ця проблема потребує поглибленого дослідження в розрізі конкретних регіонів.

Метою написання статті є дослідження пріоритетних напрямів і перспектив інноваційної діяльності в Одеському регіоні.

Виклад основного матеріалу. Реалізація визначеної Президентом України стратегії інноваційного розвитку вимагає інтеграції науки і виробництва та підвищення ефективності використання результатів наукової та науково-технічної діяльності. Економічне зростання в Україні сприяло активізації інноваційної діяльності, але не призвело до формування сталої інноваційної моделі розвитку, яка має базуватися на якісному оновленні виробничої, соціальної і культурної сфер та продуктів їхнього функціонування [4]. Разом з тим, процес інноваційної діяльності відкриває нові особливості виробничих та суспільних відносин, які здійснюють позитивний вплив на ефективність господарського механізму, розвитку країни, регіону.

Рівень інноваційне активних підприємств в Україні коливається в межах 15 – 20 % порівняно з 51 % у країнах ЄС. Однією з головних причин зростаючого відставання деяких регіонів є те, що ідеї інноваційного розвитку, які взяті на озброєння світовим співтовариством, в Україні все ще залишаються на периферії реальних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. В цих умовах особливої гостроти і значимості набуває правильний вибір стратегії розвитку конкретного регіону, що спрямований на подолання технічного відставання та перехід на інноваційний шлях розвитку. Без цього економіка регіону втрачає конкурентоспроможність і приречена на перманентні кризи.

Здебільшого, короткострокова економічна зацікавленість держави, регіонів та підприємств витискає актуальні завдання науково-технічного розвитку промислової сфери, незважаючи на те, що в сучасних умовах економічне зростання перебуває в тісній залежності від спроможності

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

економічної системи створювати та використовувати інновації, основою яких є науково дослідні і дослідно-конструкторські роботи. За відсутності в державі, регіонах та на підприємствах інноваційної стратегії, яка є основною силою, що створює вирішальні фактори підвищення конкурентоспроможності виробництва, неможливо зупинити регрес економіки України. Без створення умов для підвищення конкурентоздатності промислових підприємств до подальшого технічного саморозвитку й далі гальмуватиметься технічний прогрес у сфері виробництва, збільшуватиметься відставання України в технологічній і в економічній площині.

В умовах перехідної економіки України найважливішим аспектом регіональної політики є інноваційна складова. Україна все ще має великий науково-технічний потенціал, накопичений запас нереалізованих розробок, про це свідчать світові та вітчизняні експерти. Тому на сучасному етапі головною проблемою вважається збереження цього потенціалу та адаптація його до ринкових умов. Відомо, що економічне зростання на дві третини залежить від використання науково-технічного потенціалу і, внаслідок цього, одним із реальних шляхів виходу із кризи українських регіонів, міст та підприємств є його ефективне застосування [8].

На даному етапі розвитку економічних відносин пріоритетними напрямками інноваційної діяльності є: ресурсозберігаючі технології (розробка та впровадження енергоекономічних джерел системи освітлення, розробка новітніх технологій у перспективних галузях кожного з регіону, використання біопалива), машинобудування, як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії; високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості; впровадження інноваційних технологій будівництва; охорона і оздоровлення людини та навколишнього середовища; розвиток інноваційної культури суспільства.

Одне з важливих місць в економіці України через свій географічний і економічний потенціал посідає Одеська область. На сьогодні Одеська область – один з найбільш промислово розвинутих регіонів України. За обсягом реалізованої продукції область посідає 5 місце.

Інноваційний розвиток регіону здійснюється відповідно до цільової економічної програми "Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки", що є складовою частиною Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009-2013 роки, яка визначає комплекс взаємопов'язаних організаційних, правових, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення дієвої інфраструктури інноваційної діяльності в Одеській області з одночасним забезпеченням міжрегіональної координації [2].

Стосовно характеристики Одеського регіону, необхідно констатувати, що головна особливість економіко-географічного розташування області – її приморське та прикордонне положення – дозволяє зробити висновок про наявність достатнього потенціалу для стабільного розвитку в інноваційному напрямку. Широкий вихід до Азовсько-Чорноморського басейну та до великих річкових магістралей – Дунаю, Дністра, Дону, Дніпра визначає її великі переваги та транспортні можливості. Ефективні водні шляхи (морські та річкові) дозволяють розширяти економічні зв'язки області зі Східною та Центральною Європою (по р. Дунай). Порт Одеса та інші порти області розташовані у вузлі інтенсивних морських та річкових транспортних міжнародних зв'язків, що визначає її значний транспортно-транзитний потенціал. Так у 2010 році перевезення вантажів залізничним, морським, річковим та автомобільним транспортом становили відповідно 27491,0 тис.т, 1411,5 тис.т, 2420,7 тис.т, та 26340,8 тис.т. А якщо порівнювати з відповідними показниками 2000 року, то наприклад перевезення залізничним транспортом збільшилися на 13314 тис.т,

І МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

автомобільним - на 1471,5 тис.т. Перевезення пасажирів цими ж видами транспорту в 2000 року сумарно становили 136387,4 тис., а в 2010 - 292912,4 тис., що на 76525 тис. більше.

Одним з перспективних ринків у структурі південного економічного регіону є туристичний. За своїм туристично-рекреаційним потенціалом Одеська область посідає одне з провідних місць в Україні. Особливість економіко-географічного розташування, розвинута транспортна мережа, благодатні природно-кліматичні умови, наявність пам'яток природи, архітектури, історії та культури, цілющих грязей та джерел мінеральних вод створюють сприятливі передумови для формування високорентабельної туристично-рекреаційної галузі.

В області налічується 704 курортно-оздоровчих установ та закладів, які приймають і обслуговують туристів і відпочиваючих, зокрема: 34 санаторно-курортних закладів, 38 дитячих оздоровниць, 595 пансіонатів, будинків та баз відпочинку, 37 готельних господарств (м. Одеса), де можна одночасно розташувати біля 100 тисяч осіб. Найбільшого розвитку в Одеській області набуло створення туристичних підприємств різних форм власності, які працюють за ліцензіями на організацію іноземного, зарубіжного, внутрішнього туризму, а також проведення екскурсійної діяльності.

Проте, ситуація, що склалась в туристичному господарстві регіону практично неконкурентоспроможна на світовому ринку: слабка матеріально-технічна база, яка потребує реконструкції або нового будівництва привабливих для туристів об'єктів, низький рівень сервісу, відсутність необхідної індустрії розваг, поганий стан пам'яток історії та культури, екологічні проблеми і т.п. Це підтверджують і статистичні дані - за 2010 рік кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Одеського регіону становила 103526 осіб, з них всього 34910 осіб - іноземних туристів. Якщо порівняти з даними 2000 року, то кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Одеського регіону в цьому році склала 242423 особи, що майже 2,3 рази більше, з них іноземних туристів - 77332 особи.

Пожвавлення розвитку туризму України та подолання негативних тенденції можливе шляхом впровадження нововведень. Тим більше що найважливішою характеристикою інновації є її новизна, яка сприяє: розширенню кола потенційних споживачів (туристів); зміні потреб споживача та розширенню функціональності турпродукту (спрямування не лише на туристів, а й на місцеве населення)[4]. Активізація використання інноваційного чинника призведе до створення конкурентоспроможної туристичної індустрії країни. Тим більше що інновації в туризмі набувають більш динамічного розвитку і широкого розповсюдження, ніж інновації в суспільстві і культурі в цілому. Це пояснюється наявністю активного конкурентного середовища в обслуговуванні туристів, а також намаганням суб'єктів туристичного ринку зробити туристичний продукт найбезпечнішим і комфортним для споживачів. Тому основні зусилля в розвитку інновацій в туризмі спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств, на зниження їх витрат в процесі обслуговування туристів, а також на поліпшення туристичного сервісу [7].

Промисловість Одеської області відіграє значну роль у структурі народногосподарського комплексу України та південного економічного району. На території області розташовані підприємства з виробництва продуктів нафтоперероблення, машинобудування, ремонту та монтажу машин, металургії та оброблення металу, хімічної і нафтохімічної, харчової, легкої промисловості та інших галузей. Конкретна робота з реструктуризації виробництва, спеціальні регіональні програми дозволили освоїти нові види продукції і збільшити обсяги виробництва.

В області налічується 2190 промислових підприємств, з них 1830 малих. У 2010 році питома вага інноваційно-активних промислових підприємств становила 15,7%, що майже 3,3 рази більше

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

ніж у 2000 році, та майже у 1,1 рази більше ніж у 2009 році. Питома вага реалізованої інноваційної продукції у 2010 році становить 0,8%, що майже дорівнює показнику 0,7% в 2000 році, але в 19,5 раз менше ніж у 2006 році на який припадає найвищий показник - 15,4 %. Загальна сума витрат на інноваційну діяльність підприємствами області склала 157013,2 тис.грн, що менше ніж в 2009 (189708,3 тис.грн), але при цьому збільшилася частка іноземних інвестицій з 14303,4 тис.грн у 2009 році до 42896,2 тис.грн в 2010, що складає зростання майже в 3 рази. У той же час в 2010 році збільшилася частка фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету, що склало 2068,4 тис.грн, а в 2009 році - 1038,4 тис.грн.

Аналіз динаміки основних показників інноваційної діяльності вказує на неоднозначні тенденції інноваційної активності. Причиною цьому на нашу думку є не низький науковий та науково-технічний потенціал, а в перше чергу слабкість інфраструктури інноваційної діяльності, відсутність мотивації товаровиробників в реалізації інновацій як способу конкурентної боротьби. Це призвело до низьких показників вводу інновацій в господарський обіг.

Таким чином, можемо констатувати, що протягом двох останніх років спостерігається поступове поштовхування інноваційної активності підприємств регіону. Для того, щоб активізувати інноваційну діяльність та на її основі підвищити соціально-економічний розвиток, необхідно розробити місцеву економічну політику, ключовим завданням якої є активізація господарської діяльності в реальному секторі економіки регіону.

Найважливішою умовою суттєвого прискорення інноваційних процесів у регіоні є вдосконалення системи освіти. Має бути сформована така система освіти (особливо вищої), яка вирішувала б проблеми продуктивності праці. Основою для цього буде створення у системі освіти і поза її межами бізнес-інноваційних структур типу технологічних та наукових парків, які б безпосередньо займалися як технічною стороною технічних нововведень, так і розробкою бізнес-планів щодо цих підприємств. В Одеському регіоні вже є окремі елементи інноваційної інфраструктури. В області налічується 22 державних вищих навчальних заклади (ВНЗ) III-IV рівня акредитації (19 державної форми власності, 3 – приватної) та 32 ВНЗ I-II рівня акредитації (19 державних, 8 комунальних ВНЗ, 5 приватних ВНЗ). Науково-технічна система області включає 43 галузеві науково-дослідні інститути, конструкторські і технологічні установи з розвинутою інфраструктурою, що спроможна задовольнити потреби інноваційного розвитку промисловості.

Вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути відіграють важливу роль у формуванні інноваційного кадрового потенціалу: підготовка спеціалістів для сфери інноваційної діяльності, безпосередня практика у цій сфері. Однак органи місцевої влади також повинні стимулювати науковців та підприємців, що займаються інноваційними проблемами. Бажано, щоб їх розробки та проекти отримували різнобічну підтримку влади, мали пріоритетне право на включення в програми, що фінансуються з бюджету, мали б пільги на оренду комунальної власності та допомогу у залученні зовнішніх інвесторів.

Аналізуючи стан інноваційної діяльності у Одеському регіоні можна стверджувати, що в області працюють окремі елементи інноваційної інфраструктури (наукові інститути, ВНЗ, державні та недержавні інноваційні установи, технопарк, бізнес-інкубатор, підприємства, що впроваджують інновації та випускають інноваційну продукцію). Проте відсутньою є ефективна система взаємодії та взаємозв'язків влади, бізнесу, фінансів, науки та суспільства, яка і визначає ефективність роботи інноваційної системи.

Отже, з метою покращення ситуації на інноваційному просторі області, активізації інноваційної діяльності підприємств різних видів економічної діяльності, розв'язання нагальних проблем регіону

I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку
в умовах глобалізації: регіональний вектор», Ізмаїл - 2012

необхідно націлити діяльність підприємництва у потрібному для Одещини напрямку, прив'язавши його до довгострокових програм розвитку регіону. Враховуючи обмеженість засобів підприємств і бюджету, які можна використовувати на розвиток економіки області і окремих його напрямків, необхідно розвивати і стимулювати інноваційні процеси, як сьогодні, так і на найближчу перспективу в тих секторах ринку, де є можливість одержати позитивний результат в конкурентній боротьбі з іншими регіонами країни.

Для Одеської області це: транспортний комплекс, паливно-енергетичний комплекс, машинобудування, інформаційні технології, телекомунікації, туризм, легка та хімічна промисловість, сільське господарство та переробна промисловість. Масштабну реалізацію інших визначених пріоритетних напрямів, які є також важливими і актуальними, можливо буде забезпечити після структурної перебудови економіки і забезпечення більш високих темпів її зростання.

Враховуючи багатоукладність вітчизняної економіки та систему господарських взаємозв'язків суб'єктів ринку, пріоритетними напрямами регіональної інноваційної політики Одеської області мають стати:

- підвищення конкурентоспроможності транспортно-транзитного комплексу;
- розвиток рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексів;
- формування екологічної та природоохоронної культури;
- прискорення формування наукової та побутової інфраструктури;
- створення регіональної інформаційної мережі;
- впровадження безвідходних та маловідходних технологій;
- розробка та впровадження нетрадиційних джерел енергії.

Висновки. Подолання проблемних питань регіонального розвитку потребує державного втручання стосовно територій, які опинилися у скрутному становищі і мають низький рівень ресурсного потенціалу для відродження конкурентоспроможності виробничої діяльності. Виявлення та використання інноваційного потенціалу області, інноваційний чинник розвитку економіки регіону можуть бути підсилені такими заходами: зосередженням на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, поширенням базових знань про інноваційні процеси, залучення науковців і винахідників до конкретних проблем, різноплановою підтримкою науковців і винахідників, координаційним втручанням місцевої влади в реалізацію проектів. Саме такий комплекс організаційних ресурсів влади може суттєво позначитися на інноваційній привабливості міста, району, області, а отже, і на умовах життєдіяльності населення.

Список літератури

1. Стратегія Інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article>
2. Регіональна цільова економічна програма створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oda.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id
3. Волосяк М. Підвищення ефективності регіонального управління інноваційним розвитком // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 58 – 61.
4. Гарбера О.Є. Особливості інноваційних процесів в туристичній індустрії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Economics/46418.doc.htm – Назва з екрану.
5. Денисюк В. Оцінка інноваційної активності економіки країн та регіонів // Економічний часопис – XXI. – 2006. – № 1-2. – С. 47 – 50.
6. Корозін М. Аналіз та оцінка інноваційності розвитку економіки регіонів // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 29 – 40.
7. Момонт Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_2/09mtvkt.pdf 5 – Назва з екрану.
8. Польова Н.М. ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ. [Електронний ресурс]: (Серія: Економічні науки / Випуск 22) / Польова Н.М. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2009_22_2/articles/
9. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>